

Németh László

Szerkesztői bevezető a *Tanu* első számához, 1932

A 20. századi magyar irodalom iránt érdeklődők számára ismert, hogy A minőség forradalma Németh László második világháborút megelőzően írott esszéinek, tanulmányainak legsokoldalúbb gyűjteménye. Az eredetileg 1940-ben megjelent válogatás Püski Sándor kiadása óta (A minőség forradalma – Kisebbségben I-II., Püski Kiadó, 1992) könnyen hozzáférhető. Az viszont kevésbé ismeretes, hogy a gyűjteményes mű törzsanyagát a Tanuban, Németh László egyszemélyes folyóiratában megjelent írások alkotják. A lapot az író a közgondolkodás megújításának szándékával 1932 szeptemberében indította, miután szakított a Babits által szerkesztett Nyugattal. A hatalmas munkát jelentő, enciklopédikus igényű folyóirat 1936-os megszűnéséig kéthavonta, illetve 1933-34-ben negyedévente jelent meg. Egyedülálló szellemi teljesítményként valamennyi számát Németh László írta és szerkesztette.

Az alábbiakban a Tanu első számához írt előszavát és a szerkesztési alapelveket adjuk közre, amelyből világosan kitűnik a vilgá dolgairól alkotott határozott elképzelése és értékszemlélete. Összeállításunkkal tisztelgünk az író születésének tavaly ünnepelt 100. évfordulója előtt.

Tanu

Évek óta gondolok rá, hogy tanulmányaimat önálló folyóiratban adom ki. Szokatlan gondolat, de irodalmi életünk összebékített vele. A zug-szemponatok gyámságát nem lehet soká kijátszani; aki több folyóiratban ír, mondanivalója töredékeit átlophatja talán, de hol az olvasó, aki összegyűjti. A tisztátalan írások szomszédságát is megelégettem. Maláriás vidéken nem lehet büntetlenül élni: ha nem kapom meg a maláriát, megbetegszem a kinintől.

Egy ideig abban bíztam, hogy a fiatal írók jobbjai, a dicsőség már-már bürokratikus üzletmenetéből kiválva, küldetésük és szabadságuk védelmére folyóiratot indítanak majd, s abban az én munkásságom is természetes medret talál.

Sajnos, az ő helyzetük egyre romlik, munkaadóik és mecénásaik kezében vannak; a szabadság az öngyilkosság választékos faja lenne a számukra, s ifjúságom szomorú tapasztalata, hogy hősök akadhatnak, de hős-nemzedékek nincsenek.

Még így is haboztam, mielőtt megindítottam ezeket a füzeteket. A képtelen anyagi áldozatot talán bírom és bírni fogom, de lesz-e erőm a kartellen kívüli állapot szenvedéseihez. Ahol a bátorság kilenc irányban megkötött, mi vár arra, aki a tizedik szabad irányba áll?

A folyóirat itt van, s nekem nincs okom frázisokkal bátorítgatnom magam. Ismerem a világ erőit és ismerem a magányos emberét. Tudom, hogy a nagy dolgoknak az idő segít. Lesznek – s nem csinálják őket. Az ember csak a maga dolgára vállalkozhat; soha nagy dolgokra.

Folyóiratom ihletője e kor igazi múzsája: a szorongó tájékozatlanság. Hajótörtek vagyunk, akik a csillagokat nézzük s a partot keressük, abban a hitben, hogy van part, s a csillagok vezetnek. Nem akarok tanítani. Az esszét a nyilvános tanulás műfajának tekintem; egy lélek égtájakat keres, s közben égtájakat segít megtalálni; munkásságom meghívó egy tanácskozáshoz, melyet önammal folytatok.

Folyóiratom tanulmányai messzeágazók lesznek, otthonos vidékről gyakran térek olyan területekre, ahová akkor vetődöm először. Lehet, hogy a szakember nem mindig fog örülni ennek a látogatásnak. Azonban mindenkinek joga van minden emberi tapasztalathoz, s az én feladatomban nem a szaktudományban van, hanem önmagamban. E folyóirat nem dióhéj-műveltség tudatlanok számára; a szellemi élet klorofilja inkább, melyen az ismeret problémává s a probléma magatartássá válik.

Ezt jelenti a címe is. Nem Figyelő, hanem Tanu. Nemcsak szemtanúja annak, ami van, hanem bizonyágtevő amellelt, ami örök. Azontúl, hogy írás: erkölcs!

A Tanu munkaterve

A Tanu kritikai folyóirat; de a kritika itt nem könyvismertetések reménytelen sorát jelenti. A Tanu művek és jelenségek óriás tömegén át világnézetünk alapkérdéseit frissíti fel: célja nem az ítélkezés, hanem a megújulás.

A Tanu íróját mint irodalmi kritikust ismeri a folyóiratolvasó közönség.

Az irodalmi bírálatát ő azonban sosem tekintette helyi feladatnak. A mű számára az élet legmagasabb faja volt: algebra, melynek a tételei alacsonyabb számtani feladványokra csak annál inkább érvényesek. Gyakran írtam, hogy ha a politika az írókat a véleménynyilvánító műfajokból a versbe üldözi vissza, ő egy metaforában is megőrizheti függetlenségét. A Tanu a fordított utat teszi meg a metaforától az élet felé, s az olvasó meglepetve láthatja majd, hogy az irodalom belső problémái hogy térnek vissza tudomány és élet százféle jelenségben.

A Tanu feladata:

1. Figyeli az irodalmat. Nem azért, hogy az olvasók karácsonyi bevásárlásait irányítsa, hanem hogy az irodalom alaki és tartalmi törekvéseiben a szellem igényeit megfigyelje. Ha harcol, nem emberek, hanem irodalmi életformák ellen harcol; amint a nemesebb alkatú művek méltatásával is a nemesebb magatartást akarja továbbplántálni.
2. A ma szellemi tájképe mögött számon tartja a geológiai erőket, a múltat. A tizenkilencedik és huszadik század vitájában a görög-latin és ókeresztény világ ős-problémáit iparkodik felfrissíteni. Nem archeológiai érdeklődésből, a korszerűért foglalkozik a múlttal, hanem éppen azért, ami a korok fölött van. Századunk feladata, mint a fizikában, itt is, a helyi szempontokkal számot vető s ötölük még független abszolút koordináták felállítása. A lényegesre kell szorítkoznunk, életünk alapkérdéseit kell kimenteni a helyi fogalmazásból, az időből, s ennek legjobb módja, ha az idő minél több pontján keressük fel őket.
3. Új enciklopédia. A Tanu gyakran vádolta kalandor érdeklődését, mely elvonta őt az alkotástól. A régi pazarlás most segítségére lehet, mikor a szaktudomány elszakadt tárnái közt keresi az összefüggést, s a részismeretből a tudomány összefüggő tanítását akarja előhívni.
4. Figyeli a társadalom életét és a tömegmozgalmakat. A minőséget, a munka színét, a lélek önállóságát, a magasabb felelősségtudatot védi a ránk parancsolt társadalmi átalakulások áramában, s elemezni akarja azoknak az országoknak az életét, amelyekben az új világ érik (Német-, Orosz-, Spanyolország, Amerika, India, Kína).
5. A magyarság "szerepét" keresi; létezése tényén túl értelmet a létezéshez. Az új spanyol írók közül nem egy könyvet írt Don Quijotéről. Rajta át mondják meg, mi Európának a spanyol. Nekünk nincs Don Quijoténk, Petúr, János

vitéz, Toldi, Móricz Bethlen Gábora, Berzsenyi, Ady csak szilánkok. Művek, alakok, ismereteket óriási tömegéből kell kihámozni életünk “legitimációját”. Világos, hogy a feladatok tömegéhez a Tanu évi 20-24 íve kevés. A Tanu azon lesz, hogy a szükségből erényt csináljon. A közlés új módszerére lesz szükség, csomópont-tanulmányokra, melyekben egyszerre több szál fut össze. Egy-egy kis esszé három-négy irányban is kicsiszolunk, s ugyanaz a gondolat mint motívum a dolgozatok egész során húzódik végig.

Így az első szám Arisztophanész-tanulmányában Arisztophanészen túl a görögység jelentőségéről van szó; a mai színészet kritikájából kibontakozik az új színpad: egy játék-írásban megcsillan a korok fölötti, s egy filológus szájába adva megkezdődik a tizenkilencedik és huszadik század párbeszéde. Az aktuális magyar irodalomból szándékosan vettem előre a regényt. Ez képviseli a tömegkultúrát a tizenkilencedik század kicsinyes realizmusát, mely ellen Arisztophanészt felidéztük. De minden egyes regényismertetés új tárgykör felé mutat: – Laczkó pl. a Nyugat-író, Földi a “transzcendens ponyva”, Kassák az öntudatos proletár s azon túl az új nemesség kérdése felé. A két külföldi regény: ellentét és példa, Saint-Saturnin azontúl az askézis, a nemes élet regénye, Ortega könyve ennek a nemességnek a vészjele. Proustban minden összefut: magasabb műfaj, nemesebb élet, időhöz kötött és idő fölötti; míg a *Kapitalizmus végében* egy könyvismertetés kapcsán gazdasági kényszer és emberi igény, anyagi és szellemi forradalom kezdik meg az egyezkedést.

Az első szám még alig lép ki az irodalom köréből, a belső körön vetjük fel a kérdéseket, s fokról fokra szállunk alább s fogalmazzuk meg őket élet és tudomány elvén is. Az újabb magyar tudományos munkák a szellemtörténethez vezetnek; Korányi Sándor alakja mögött az orvostudomány irányai gomolyognak; Európa földrengés-térképe a társadalmi indulatok földrajzát adja. Később a Három Dante-tolmácsolás, az *Utazás az anyanyelvig*, a *Bevezetés a stilisztikába*, a *Fizikai világtkép átalakulásáról*, az *Athén forradalmáról* szóló tanulmányok (stb.) vetik fel egyre szélesebben ugyanazokat a kérdéseket.

A szálak bonyolódnak, de az ábra, reméljük, egyre világosabb lesz.

(Megjelent: Program és hivatás. Magyar folyóiratok programcikkeinek válogatott gyűjteménye (válogatta: Kókay György, Oltványi Ambrus, Vargha Kálmán), Gondolat Kiadó, 1978, 574-578. o.)